

Türk Dil Kurumunda Geçen On Bir Yıl

ŞÜKRÜ HALÛK AKALIN

Yaklaşık on bir yıldır yürütmekte olduğum Türk Dil Kurumu Başkanlığı görevinden 12 Ocak 2012 tarihi itibarıyla ayrılıyorum.

Türk dili alanında çalışan bir bilim adamı için çok büyük bir onur olan Türk Dil Kurumu Başkanlığı görevine 15 Nisan 2001 tarihli *Resmî Gazete*'de yayımlanan üçlü kararname ile atanmışım.

Yüce Atatürk'ün kurduğu ve mirasını bıraktığı Türk Dil Kurumuna Başkan olurken özel bir gündemim vardı. Göreve başlamadan önce yapmayı düşündüğüm işlerin bir listesini çıkarmışım.

Hayalimdeki Türk Dil Kurumu için atılması gereken adımlar vardı. Ancak, Türk Dil Kurumu açısından çok kötü günlerin yaşandığı bir dönemde göreve gelmişim. Kamuoyuna da yansıyan bir soruşturma tamamlanmış, yargılama aşamasına geçilmişti.

Kurumda görev yapacak müdür, şef bulmakta zorlanıyordum. Bir korku egemendi... En düşük derecedeki memur bile imza atmaya korkuyordu. Yaşanan bu olaylar bilim kurulu üyelerimizi de etkilemişti. Görev alan bilim insanları küstürülmüştü. İşte böyle bir ortamda Çukurova Üniversitesindeki görevini, evini, eşini ve çocuklarını bırakıp başkente yapayalnız gelen bir insan olarak göreve başladım.

Yaklaşık bir yıl Yüksek Kurumun Ata apartmanındaki misafirhanesinde küçük bir odada yalnız kaldığım o dönemde, gece yaralarına kadar Kurumda çalışıyor, ancak yatmak için odama gidiyordum.

Çabalarım sonucunda bir süre sonra Kurumda işleri iyi kötü yoluna oturtmuş, dışarıdan birkaç takviye ile kadroyu oluşturmuştum. İşler tam yoluna girmiş gibi görünürken birkaç ay sonra, 8 Kasım 2001 günü, bilim kurulu üyelerinin süresinin dolduğu, yenilerinin ise yasamızdaki eksik maddeler yüzünden seçilemeyeceği bilgisi Yüksek Kurum Başkanlığı tarafından bildirildi. Yıllardır Kurumumuzda asli üye olarak görev yapan; kollarda, kurullarda çalışan bilim insanlarımızın Türk Dil Kurumu ile bağları bir anda koparılmıştı.

Benim için de yeni bir yalnızlık dönemi daha başlıyordu... Bu defa da bilim insanları bulunmayan bir bilim kurumuna dönmüştük.

Öte yandan Kurumun yapması gereken pek çok iş vardı:

Türkçe Sözlük'ün yeni baskısının hazırlanması, *Yazım Kılavuzu*'nun geliştirilmesi gerekiyordu.

Yayımlanmayı bekleyen eserlerin işlemleri sürdürülmeliydi.

Biri aylık, ikisi yıllık üç dergimiz vardı. Aylık dergi çıkarmak ise başlı başına bir işti. Bir yandan derginin yayın politikasını oluşturmak diğer yandan güncel dil ve edebiyat konularını izlemek öte yandan da bu konulardaki yazıları toplamak ve dergiyi süresinde yayımlayıp okuyucuya ulaştırmak... Güncel dil ve edebiyat konularında yazı bulamadığınız zaman da oturup yazı yazmak... Hem de başyazı...

Göreve başladığımda diğer süreli yayınıımız *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* ise dört beş yıldır çıkmayan sayılarla geriden geliyordu. *Türk Dünyası* dergimizin de yayını o kadar gecikmeli olmasa da sürüyordu. Ancak uluslararası dizinlerce taranabilmesi için bu dergilerimizi yılda iki sayı çıkarmaya başladığımızda ise gecikmiş sayılar daha da arttı.

4

Yurdun dört bir köşesinden konuşmacı istekleri geliyordu. Daha önceki yıllarda valiliklerle, üniversitelerle iş birliği içerisinde ve kırk kişiden oluşan bilim kurulu üyelerinin katılımıyla yüzlerce konferans düzenleyen Kurumumuz, üyeliklerin sona ermesiyle bu isteklere yanıt veremez duruma gelmişti.

Hemen her hafta gündemdeki çeşitli dil konularının tartışılacağı radyo ve televizyon programlarına Kurumumuzdan konuşmacı isteniyordu. Gazetecilerin siyasi tartışmalarla gündeme gelen sözcük, terim ve kavramlarla ilgili ilk başvurduğu yer Türk Dil Kurumu oluyordu. Kitle iletişim araçlarının, basın yayın kuruluşlarının sorularını yanıtlayacak bir danışma kuruluna gereksinim vardı.

Doğacak çocuğuna ad arayan ana babalar, iş yerinde yabancılaşma karşısında savaşım vermek isteyen gönüllüler, öğretmeninin verdiği ödev konusunda yardım isteğinde bulunan öğrenciler, çözemediği bulmacadaki soruya anında yanıt arayan kişiler, dedesinden ninesinden duyduğu sözün anlamını öğrenmek isteyenler ve daha yüzlerce ilginç konuda telefonla, mektupla, e-postayla başvuruda bulunanlar...

Kısacası kamuoyunun Türk Dil Kurumundan pek çok beklentisi vardı...

Bu isteklerin bir bölümü sanal ortamda verilebilecek hizmetlerle karşılanabilirdi ama göreve geldiğimde Kurumun tek bir sözlüğü bile sanal ortamda yoktu. Gerçekleştirmek istediğim işlerin en başında bu geliyordu: Türk Dil

Kurumunun sözlüklerinin sanal ortamda herkesin hizmetine açılması... Türkçe için sanal bir kitaplık oluşturulması...

Evet, yapacak bunca işin yanı sıra gerçekleştirilmesi gereken hayallerim vardı ama ben yapayalnızdım...

Bilim kurulu olmayan, üyeleri bulunmayan ama kamuoyunun hizmet beklediği bir Kurumda mazeret olamazdı. Umudumu hiç kaybetmeden işlere giriştim. Türk Dil Kurumunun bilim üreten, bilimsel çalışmalar ve yayınlar yapan bir nitelikte olması gerekiyordu.

İşte o günlerde Prof. Dr. Recep Toparlı Tokat'tan Ankara'ya gelerek 2547 sayılı YÖK Yasası'nın 38. maddesi ile aramıza katıldı. O günlerde bana yardımcı olan, Kurumumuza katkılarda bulunan Sayın Toparlı'ya teşekkür ederim. İlk işimiz *Türkçe Sözlük*'ü sanal ortamda kullanıma açmak ve yeni baskısını hazırlamaktı.

Bir çözüm yolu olarak 2876 sayılı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yasası'na göre çalışma grubu kurabiliyorduk. İlk çalışma grubumuz olan Güncel Türkçe Sözlük Çalışma Grubunu kurduk. Kısa sürede bir yazılım hazırlayarak, yedi sekiz ay sonra Türk Dil Kurumunun 70. kuruluş yıl dönümünde, 12 Temmuz 2002 günü ağ ortamındaki ilk sözlüğümüzü kullanıma açtık. Hem de halkımızın bütün sorularına yanıt verecek özel bir yazılımla...

O günleri hiç unutamıyorum... Her gün kaç kullanıcı sözlüğü kullanmış diye gözüm sürekli sayaçtaydı. Kullanıcı sayısı hızla artıyordu.

Sanal ortamdaki bu ilk sözlüğümüzü *Yazım Kılavuzu* ve *Kişi Adları Sözlüğü* izledi...

Ardından sıra çeşitli bilim dallarında terim türetme çalışmalarının yapıldığı, terim sözlüklerinin hazırlandığı terim çalışma gruplarına geldi. Daha önce Türk Dil Kurumundan yolu geçmeyen çeşitli bilim dallarındaki yüzü aşkın bilim insanı Türk Dil Kurumunda görev aldı.

İstanbul ve Anadolu'daki üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinde görev yapan ancak o güne kadar Kuruma yaklaşamayan, belki de yaklaştırılmayan pek çok genç meslektaşımızı da çeşitli çalışma gruplarında görevlendirdik. Bir ara iki yüzü aşan bilim insanı üyesiyle Türk Dil Kurumu, kanununun olmadığı, bilim kurulu üyelerinin bulunmadığı bir dönemde bilim üreten bir kurum hâline geldi.

O günlerde bir başka sorun daha yaşadık. Kurucumuz yüce Atatürk'ün vasiyetnamesi gereğince Kurumumuza ödenmesi gereken gelirler geçmişte bazı yıllarda ödenmediği gibi o yıl da ödenmemişti. Yeni bir hukuk mücadelesi başlattık. Bütün giderlerini yüce Atatürk'ün Kurumumuza bıraktığı ge-

lirlerden karşılayan Kurumumuz 2004 yılının Mart ayında çalışanlarımızın maaşlarını ödeyemeyecek duruma geldiğinde Maliye Bakanlığının kapısını çalarak devlet bütçesinden ödenek aktarılmasını sağladık. Sonrasında da yürüttüğümüz hukuk mücadelesini 2006 yılının son aylarında kazandık. Yargıda kazandığımız davalar sonucunda bugün artık gelirlerimiz süresi içerisinde sorunsuz olarak Kurumlarımıza aktarılıyor.

Yalnızca Ankara'da değil yurdumuzun dört bir köşesinden gelen konferans isteklerini geri çevirmemeye çalıştım. Birbirine yakın illerden gelen istekleri birleştirip uygun programlar yaparak Edirne'den Ardahan'a, Digor'dan Acısu'ya kadar il ilçe demeden konferans verdim. Gençlerle, halkla iç içe oldum. Ülkemin insanlarını yakından tanıdım. Konferansları bir güne sığdırmak için aynı günde üç farklı ilde konferans verdiğim zamanlar oldu. Geçen on bir yılda dört yüzü aşkın konferans verdim.

Bilimsel toplantıları ülke sathına yaymak amacıyla pek çok üniversitemizle iş birliğine giderek çalıştaylor, bilgi şölenleri, kurultaylar düzenledik. Yurt dışında da çeşitli toplantılar gerçekleştirdik: Kâşgarlı Mahmud'u bininci doğum yıl dönümünde Pekin'de ve Kâşgar'da mezarı başında anmak, Türk yazı dilinin yazıtlar çağı toplantısını Moğolistan'da gerçekleştirmek kısmet oldu.

On bir yılda bilimsel toplantılarda Türk Dil Kurumunu temsil ederek konuşma yapmak, bildiri sunmak amacıyla toplam otuz bir kez yurt dışına gittim. Yurt dışına her çıkışım, bilimsel toplantılara bildirili veya çağrılı konuşmacı olarak katılım içindi. Hiçbir zaman "bilgi görgü artırmak", "temas ve görüşmelerde bulunmak" gibi amaçlarla yurt dışına gitmedim.

Kurumumuzun dört yılda bir düzenlediği Uluslararası Türk Dili Kurultaylarının beşincisini ve altıncısını düzenlemek benim dönemimde kısmet oldu. 2004 yılında beşincisini, 2008 yılında da altıncısını düzenlediğimiz kurultaylarımıza üst düzeyde katılım gerçekleşti. Atatürk döneminden sonra ilk kez dil kurultayına cumhurbaşkanımız, meclis başkanımız ve başbakanımız katılmışlardır.

2009 yılında Prof. Dr. Melek Özyetgin Başkan Yardımcısı olarak Kurumumuza atandı ve aramıza katıldı. Prof. Dr. Özyetgin bana çok büyük yardımlarda bulundu, Kurumumuza katkılar sağladı. Sayın Özyetgin'e yürekten teşekkür ederim.

Kurumumuzda Güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu Çalışma Grubunda yürüttüğümüz çalışmalar sonucunda *Türkçe Sözlük*'ün iki baskısını yapmak kısmet oldu... Onuncu baskıyı 2005 yılında, on birinci baskıyı ise

2011 yılında gerçekleştirdik. Her iki baskının sunuşunu ve on birinci baskının ek bilgiler bölümünü hazırlamanın yanı sıra dizgilerini ve sayfa tasarımlarını kimseye bırakmadım.

Kurumumuz yayınlarında içerik, kapsam ve bilimsel düzeyi koruyup sayfa ve kapak tasarımlarını geliştirerek on bir yılda iki yüz altmış dokuz adet kitap yayımladık. Kuruluşundan bugüne yayın sayısı bin kırk dört olan Kurumumuzun, on bir yılda yayınlarının dörtte birini gerçekleştirmiş bulunuyoruz.

Aylık dergimiz *Türk Dili*'ni düzenli olarak yayımlarken Kurum tarihi açısından anlamlı yıl dönemlerinde özel sayılar da çıkardık. Diğer iki süreli yayını *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten* ve *Türk Dünyası*, aradaki boşluğu kapatarak son yıllara yetişti. Gecikmiş olmalarına karşın bu dergilerimizi hızlı yayımlayabilmek için sayıları birleştirme, incelemeden yazı basma gibi yollara hiç gitmedik.

Yabancı sözlere ve terimlere karşılıklar bulma çalışmamızı yeni bir yaklaşım ve anlayışla yürütmeye başladık. Bir yandan gündelik dile giren sözlere sanal ortamda gönüllülerin yer aldığı yazışma topluluğu ile dil bilimcilerden, yazarlardan, sanatçılardan, çevirmenlerden oluşan tartışma topluluğumuzla karşılık bulurken yabancı kökenli bilim terimlerine ise ilgili bilim dalından akademisyenlerin çalışmalarıyla terimler türettik.

Sanal ortamda on iki sözlüğümüz, üç yazılımımız yer alıyor. Türk Dil Kurumunun kuruluşundan bu yana yayımladığı sekseni aşkın terim sözlüğü, benim de içinde yer aldığım Bilim ve Sanat Terimleri Ana Sözlüğü Çalışma Grubu tarafından sanal ortama aktarıldı.

Süreli yayınlarımızın ilk sayısından itibaren çıkan bütün sayılarında ki yaklaşık otuz bin yazıyı, makaleyi, öyküyü, şiiri de bu çalışma grubunun çabalarıyla tam metin hâlinde herkesin erişimine açtık. Kütüphanemizdeki bütün yazma eserlerimizi sanal ortamda erişilebilir kıldık. Tablet bilgisayarlar için de uygulama geliştirme çalışmalarını başlattık ama gerçekleştirilmesi biraz daha zaman alacak. E-kitap ile ilgili hazırlıklarımız tamamlandı, bu konuda sözleşmemiz de imzalandı. Birkaç ay sonra dünyanın her yerinden kullanıcılar yayınlarımızı e-kitap olarak e-okuyucularına indirip okuyabilecekler. Benden sonra bu çalışmaların tamamlanacağına inanıyorum.

Bütün bu çalışmalar benim dönemimde başlatıldı, yapıldı, sonuçlandırıldı. Bir kısmının hazırlığı ise sürüyor. Ama bunların tek sahibi asla ben değilim. Bütün bunlar bir ekip çalışmasının sonucudur...

Hizmetlimizden şoförümüze, memurumuzdan müdürümüze, uzmanla-

rımızdan çalışma grubu üyelerimize kadar bir ekip çalışması sonucunda Türk Dil Kurumu o günlerden bugünlere geldi.

Çeşitli vesilelerle çalışanlarımızla bir araya geldiğimizde sıkça kullandığım bir söz var: Bir zincirin sağlamlığı en zayıf halkasının dayanma gücü kadardır... Daima en zayıf halkanın dayanma gücünü artırarak Türk Dil Kurumunu yüceltmeye çalıştım.

Türk Dil Kurumunun kuruluş yıl dönümlerini görevde bulunduğum süre içerisinde her 12 Temmuz günü düzenlediğimiz törenlerle kutlamaya özen gösterdim. Kurduğu Kurumu bizlere bırakan, mirasından Kurumumuza pay ayıran yüce Atatürk'e sonsuz saygımızın bir göstergesi olarak çalışanlarımızla, üyelerimizle birlikte Anıtkabir'de başlayan törenimizi çeşitli etkinliklerle Kurum binamızda sürdürdük.

Dil Bayramı'mızı da her yıl etkinliklerle coşkulu bir biçimde kutlamayı sürdürdük. Bazı yıllar Dil Bayramı'mızı Dolmabahçe Sarayı'nda Atatürk'ün dil kurultaylarını topladığı salonlarda gerçekleştirdik. Türkiye Cumhuriyeti'nin 80. yılı kutlamaları kapsamında 2003 yılında, Dil Bayramı'nın 75. yıl dönümü olan 2007 yılında ve 2011 yılında bu törenleri Dolmabahçe Sarayı'nın Medhal Salonu'nda düzenledik.

8

Karaman'daki 13 Mayıs Karaman Dil Bayramı, Türkçe Olimpiyatları gibi Türkçe için yapılan her etkinliğe, kutlamaya destek oldum.

Başkanlıktan ayrılma ve mensubu olmaktan onur duyduğum Hacettepe Üniversitesindeki öğretim üyeliği görevine dönme, tamamen benim kararımıdır.

On bir yıl gerçekten uzun bir süre... Ama başlattığım her işi benim bitirmem de mümkün değil. Yarım kalan işlerim olmadı mı, elbette oldu... *Büyük Türkçe Sözlük*'ün yayımını gerçekleştiremedik. Sanal ortamda kullanıma açtığımız sözlüğün basım işi daha zaman alacak. *Türkiye Türkçesinin Köken Bilgisi Sözlüğü Projesi* Türk Dil Kurumunun 2011-2013 yılları yatırım projesi kapsamına alındı. 12 Temmuz 2011 günü düzenlediğimiz çalıştayla bu uğurdaki çalışmalarını yeni başlatmıştık. *Atasözleri Sözlüğü* üzerindeki çalışmam ise sürüyor. Başkanlık görevim bitti ama bu eserler üzerinde bir bilim adamı olarak çalışmalarım devam edecek...

Birlikte göre yaptığımız çalışanlarımız, geçen on bir yılda beni yönetici yönümle de tanıdılar. Yöneticiliğin kolay bir iş olmadığını herkes bilir. En zoru insanları yönetmektir. Hiçbir zaman herkesi memnun etmeye çalışmadım. Daima Türk Dil Kurumunun amacını, görevlerini, ilkelerini ve geleneklerini göz önünde bulundurdum. Bu ölçütlerle kararlarımı verdim. Görevim sıra-

sında aldığım kararlarla, uygulamalarımla kırdığım, üzdüğüm çalışanlarımız mutlaka olmuştur. Ancak kararlarımda hiçbir zaman aceleci olmadım ve ön yargılı davranmadım. Kimseye kin gütmedim. Yaşanan olaylar karşısında bir yönetici olarak nasıl davranılması, hangi kararın verilmesi gerekiyorsa öyle davranmış, o kararları almış ve uygulamışumdır.

Bunları yaparken tek amacım vardı, Türk Dil Kurumunun saygınlığını daha da artırmak, Türk Dil Kurumunu daha da yüceltmek...

Yine de çalışanlarımızdan üzdüğüm, kırdığım kişiler varsa onlardan özür dilerim.

Başkanlık görevim sırasında yokluğumu yaşayan, buna rağmen bana daima destek olan eşime ve çocuklarıma teşekkür ederim.

Bana çalışmalarım da daima yardımcı olanların adlarını teker teker saymam mümkün değil... Hocalarımın, meslektaşlarımla, uzmanlarımızın, müdürlerimizin, memurlarımızın, güvenlik görevlilerimizin, hizmetlilerimizin üzerimde emeği var...

Elli beş yıllık ömrümün beşte biri Türk Dil Kurumunda geçti. Bu süreçte daima Türkçe için çalıştım. Yıllar geçse de son nefesine kadar bu yürek, daima Türkçe için çarpmaya devam edecek.

Göreve geldiğimde, saçlarımda aklar vardı ama geçen on bir yılda saçlarımla birlikte kaşlarım da ağardı...

Çalışmaktan zamanın nasıl geçtiğini burada hiçbir zaman anlamadım. Bir bakarım akşam olmuş, bir bakarım hafta sonu gelmiş... İşte aylar, yıllar böyle geçti.

Şimdi geriye dönüp bakıyorum, on bir yıl olmuş...

Böyle durumlarda hep "acı tatlı günlerimiz geçti" denilir, yaşanmışlıkları anmak için... Geçen on bir yılda kaybettiğim çalışma arkadaşlarıma, meslektaşlarıma yandığım günler dışında Türk Dil Kurumunda acı bir günüm bile geçmedi. Ömrümün en güzel, en tatlı günleri, yılları bu çatı altında geçti.

Bu görevimle hayatımın en büyük onurunu kazandım... Yüce Atatürk'ün kurduğu ve mirasını bıraktığı Türk Dil Kurumunda on bir yıllık başkanlık görevimin onurunu yalnızca ben değil çocuklarım da, torunlarım da daima taşıyacak.

Hoşça kalın, sağlıcakla kalın...